

Гувернер Народне банке Србије Радован Јелашић рекао је на скупу „Србија против економске кризе“, одржаном 9. јануара 2009. у Београду, да ће један од приоритета НБС ове године бити привлачење штедње у банке, као и „обезбеђивање кредитних линија банака привреди“.

Прво би гувернер, заједно са Владом и Председником, морао да објасни како мисли да држава води развојну политику преко банака при садашњим високим каматним стопама, које су ближе 20% него 10%? Чак и у нормалним временима тешко би се нашли они који би се задуживали по оволиким каматама, јер ретко који (поштен) посао доноси толику добит. У време кризе, то је небулозно очекивати (мада би пример могли да дају министри и економисти који су у највећој кризи у бар 100 година недавно видели „шансу за Србију“).

Ако, пак, гувернер и Влада мисле да подстакну задуживање тако што ће држава промовисати „релаксирање привреде у отплати камата“ покривањем дела камате по којој се предузећа задужују, то ће бити још горе – то ће значити да порески обвезници Србије директно финансирају и гарантују даље енормне профите страних банака у Србији – које, притом, сутра могу да се покупе и оду ако се криза погорша. То би био не само скандал, већ повод за грчки сценарио у Србији.

За „утеху“, гувернер каже да је „циљ и да профит банака остане у Србији“, што наравно, не обавезује никога, а најмање поменуте стране банке. Али, ето, циљ је бојажљиво изнет, па ако се стране банке удостоје да део свог (екстра) профита оставе у Србији, „циљ“ гувернера и Владе биће испуњен. Назовимо ово „реформаторском“ верзијом чувене реченице Марије Антоанете народу: „Ако немају хлеба, нека једу колаче“. Притом је, наравно, овде и колач резервисан за стране банке.

Једини прави одговор у овој ситуацији, услед кога би „привлачење штедње“ било смислено за општу корист – јесте оснивање државне развојне банке, која би

кредитирала развој/извоз/иновације по ниским, подстицајним каматама, које нису постављене тако да привлаче стране шпекуланте и покривају „ризик улагања“ у Србију, већ да подстичу развој националне привреде. Тада би грађани знали да улажу не само у камате на штедњу, већ и у будућност сопствене привреде – дакле, и себе и своје деце. Па макар те камате биле и релативно ниже.

Ево шта на сличну тему каже Џон Мекфол, лабуристички посланик у британском парламенту и председник парламентарног Комитета за трезор, у ауторском чланку за лондонски Гардијан од 9. јануара, 2009, под насловом „Британији је потребна државна банка“.

Притом је у Британији, као и у већини западних земаља, позадина проблема другачија него у Србији – мада је суштина проблема иста – банкарски сектор који служи прво сопственим, а не општим интересима. Наиме, у западним земљама је проблем у томе што су банке драстично смањиле кредитирање привреде. На првом месту, зато што су се изложиле толико ризичним пласманима током протекле деценије да су обузете прикупљањем што већих резерви за сопствене губитке које тек очекују (што је и разлог драстичног пада међубанкарског задуживања, јер банке не верују једне другима, између осталог, због нетранспарентних биланса и неизвесности око тога колико су друге банке изложене ризицима). На другом месту, зато што, у време кризе, нису сигурне да ће им зајмови бити враћени (опет, не само зато што опада општа пословна активност, већ и зато што су и сама предузећа изложена ризицима будућних губитака због сопствених ризичних пласмана у глобални финансијски казино).

Дакле, енглеске и западне банке одбијају да повећају кредитну активност, чак и после финансијских „ињекција“ у вредности од више хиљада милијарди евра које су у њих убризгале њихове сопствене државе, што је, уз драстично смањење каматних стопа – скоро до нуле у САД – требало да поново подстакне кредитирање, без којег модерна привреда не може да функционише.

Проблем у Србији није толико у томе да банке неће да кредитирају – мада је кредитна активност већ опала, што због смањене потражње, што због бриге банака да им се, због кризе, зајмови неће вратити – већ у томе што практично нико неће хтети да се задужи по садашњим кредитним стопама (осим можда, као што је већ наговештено, ако држава Србије не „помогне“ тако што ће преузети део камате на себе, да стране банке у Србији не би случајно имале нешто мање добити него што тренутно остварују). А, како показује и садашњи пример Енглеске и читавог Запада, чак ни пуко снижавање каматних стопа није гаранција да ће приватне банке да покрену кредитну активност.

Потребно је, дакле, да држава, ако већ хоће да „ очува привреду“, како тврди Председник Србије Борис Тадић, преузме одговорност за привреду, њен развој и њено неопходно – овог пута суштинско – преусмеравање (дакле, не обично „реструктурирање“, већ једна нова привредно-економска визија). Ево шта каже Мекфол с тим у вези: „Јасно је да се политички центар гравитације нагло померио, и да је економским уџбеницима потребна хитна ревизија. Ситуација услед које су приватне банке замрзле кредит толико је озбиљна да треба размотрити оснивање државне банке која би испунила неопходни ниво кредитирања који је држава пројектовала.... [Н]акон невероватне, само-изазване имплозије финансијског система, будућност тржишног система сада лежи у рукама влада. Политичари су једини који могу нешто да ураде.“

Мекфол затим предлаже да посао државне банке преузме Пошта, или да држава оснује посебну банку јер, у сваком случају, „држава мора да има представу о томе који је ниво кредитирања потребан и којим секторима привреде је помоћ најпотребнија.“

Дакле, гувернер НБС, Влада и Председник Србије не треба да се баве спасавањем добити страних банака преко којих се Србија никада неће развити – напротив! – нити мољакањем да исте задрже ту добит у Србији, већ спасавањем привреде у целини. А то, у време кризе, без јаке државне банке (у тандему са владом која има јасну економску визију) и независне (од ММФ-а и сличних) монетарне политике, једноставно није могуће. Чак би се рекло да би нечињење у том правцу представљало, у најмању руку, знак врхунске неодговорности, чије би последице биле несагледиве. Уосталом, ево како Мекфол завршава свој текст:

„Једно је сигурно: ако се у блиској будућности не искористи прилика за оживљавање кредитних линија бизнису, онда ће, уместо обичне рецесије, Британија можда искусити оно што Кругман (добитник Нобелове награде за економију, Пол Кругман – прим. прев.) назива Великом депресијом 2 – која може донети разорне последице које ће трајати годинама. Ова прилика се не сме пропустити. Ово треба да буде приоритет за Владу у првом месецу 2009.“

Многи ће рећи да садашњи банкарски систем направљен по нео-либералним рецептима ММФ-а и стављен под већинску страну контролу није конструисан за тако нешто. Одговор на то је – да је то проблем оних који су га тако конципирали, али то не сме да буде и проблем Србије на иоле дужи рок.

„Британији је потребна државна банка“ – а Србији?

Пише: Александар Павић

понедељак, 12 јануар 2009 19:29

У сваком случају, ово је питање око којег ће се ломити копља у Србији, са или без садашњег гувернера и садашње владајуће већине: да ли је Србија овде због банака или банке треба да буду овде због Србије? А што важи за банке важиће и за политичаре, бизнисмене, медије, и институције. Криза је велико чистилиште.